

Posamezna številka 6 vinarjev.

„DAN“ izhaja vsak dan — tudi ob nedeljah in praznikih — ob 1. uri zjutraj; v ponedeljkah pa ob 3. uri zjutraj. — Naročnina znaša: v Ljubljani v upravnistvu mesečno K 1'20, z dostavljanjem na dom K 1'50; s pošto celoletno K 20'—, polletno K 10'—, četrletno K 5'—, mesečno K 1'70. — Za inozemstvo celoletno K 30'—, — Naročnina se pošilja upravnistvu.

Telefon številka 118.

DAN

NEODVISEN POLITIČEN DNEVNIK.

Posamezna številka 6 vinarjev.

Uredništvo in upravnistvo:
Učiteljska Tiskarna, Frančiškanska ulica št. 8.

Dopisi se pošiljajo uredništvu. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo, rokopiši se ne vračajo. Za oglaševanje plača: peti vrsta 15 v, osmrtnice, poslana in zahvale vrsta 30 v. Pri večkratnem oglaševanju post. — Za odgovor je priložiti znamko.

Telefon številka 118.

Na dele, na deželo!

Ena največjih napak v napredni politiki zadnjih let je vselej bila ta, da se je politično delo koncentriralo le na Ljubljano, dočim se je prepuščalo celo deželo klerikalcem brez boja. Nasprotniki so seveda imeli vsled tega lahko stališče in napredovati jim ni bilo težko. Napredovali pa niso samo na deželi, kjer so imeli kvečjem v posameznih krajih in v posameznih osebah odpor, marveč kaj posebej v mestih, kjer je vodstvo njihove stranke z vso močjo naskakovalo napredne trdnjave zlasti Ljubljano. Cisto drugače je bila situacija že pri lanskih državnozborskih volitvah, ko je narodno-napredna stranka postavila svoje kandidate po vseh okrajih. Klerikalci so bili primorani delati po okrajih na deželi in za Ljubljano so se jako malo angažirali. Čudno je, da smo se tako zanemarjali na deželi! Ena cela tretjina vseh volitev v državni zbor je volilo zadnjič protiklerikalno. To je tista tretjina, ki se v današnjih časih napovedi in izvajanja političnega in gospodarskega bojkota neustrašeno upa, če treba tudi z odprto glasovnico dokazati, da hrepeni po svobodi, neodvisnosti. Tretjina najbolj zavrednih in najbolj inteligentnih deželanov absolutno odklanja farovski stranko in usodepolni klerikalizem. To število je tako veliko, da je že samo oziroma se nanj, dana nujna potreba po krepki politični organizaciji na deželi. Protiklerikalni element na deželi pa tudi hoče in zahteva političnega dela. Kako z zanimanjem zasleduje ljudstvo na deželi napredne časopise. Kako z napetostjo čakajo deželani vsak od napredne strani napovedan shod in sestanek. In skoraj bi dejali, da gre razvoj našega naroda na Kranjskem naravno pot. Začela se je naša dežela zopet probujati in zopet gre zavrednost in probujenost našega ljudstva iz hribovskih vasi proti mestom in trgov. Baš zadnje občinske volitve na deželi so pokazale to pot. Hodiči bi imela po njej vsaka napredna politična organizacija na deželi. Ibi treba do skrajne gorske vasice, iti treba do zadnje hribovske kočice. Zanimati treba ljudi časopise, knjige. Sistematično treba urediti po deželi ljudsko izobraževalno delo, sistematično ustvariti lokalne politične organizacije. Nobena občina ne sme ostati brez naprednega vpliva, nobena vasica od nas zapuščena in zanemarjena! Z neumornim in vstrajnim delom poderemo vse predsodke, vsako bojazen.

Vse lanske in letošnje volitve dokazujejo, da smo povsod zmagovali, kjer smo kaj delali. Ljubljana nam je največji priča našega dela. Vse se je zaklelo proti narodno-napredni stranki, vse je bilo po načrtu vprijeti in zagotovljeno, da pride Ljubljana v klerikalno-nemške roke. Z delom in samo z delom smo uničili vse naše sovragov.

Postojna, Kranj, Novomesto, Metlika, povsod velikanske večine naših glasov.

Naprednjaki so delali, neumorno in složno delali, zato so sijajno zmagali. Kjer so držali roke križem, ali se zanašali na zadnji trenutek, so jo dobili po grbi. Jalov je izgovor njihov, da je po novem volilnem redu na stotine kmetov volilo tudi v mestih. Volilni red jim je tedaj kazal novo pot. Med kmete naj bi gospodje šli, kakor smo to storili v Ljubljani, v Postojni in povsod tam, kjer smo hoteli zmagati. Naš kmet je v svojem bistvu res pravi liberal, ki ima v sebi krepko in močeno jedro. Treba mu je dati oporo in zaslombo, da izgubi strah pred klerikalnimi bogovi, ki jih je sam posadil na tron.

Ničesar nečemo očitati, ničesar grajati z

namenom, da grajamo. Rečemo pa: Napredna politika na deželi mora dobiti realnejše podlage, ona mora tamkaj nastati in se spopolniti, ako hočemo, da se napredna ideja okrepi in zopet zmagovalno uveljavi na celém Slovenskem! Sedaj je čas, ko ni volitev. Sedaj v zimskih dneh so odprte naše poljane, sprejemljivi naši hribi, da se zaneše seme napredka med tamošnje ljudstvo. Izvrševalni odbor narodno-napredne stranke naj porabi priliko in čas, da sostavno organizira deželo, dežela pa naj se zanima za organizacijo in naj podpira centralo s prizadevanjem in delom. Na delo torej, na deželo!

Sokolstvo med Slovenci v Ameriki.

Sokolska misel se je začela širiti v Ameriki najpogostje med ondi naseljenimi Čehi, kjer je prevzelo Sokolstvo vso skrb za ohranitev narodne zavednosti med izseljenci. Poleg telesne in pravstvene vzgoje je moral skrbeti Sokol za splošne narodne kulturne potrebe kakor za ustanavljanje narodnih šol in javnih knjižnic, za prirejanje godbenih in gledaliških večerov, za podpiranje ubogih in ponesrečenih rojakov itd.

V takšnih okoliščinah se je ustanovil tudi prvi »Slovenski Sokol« v Clevelandu l. 1887. Ker je pa mnogo bratov v stari domovini slabo poučenih o razvoju slovenskega sokolstva v Ameriki, hočem opisati v kratkih potezih nastoj Clevelandskega Sokola, ki je približno enak postanku vseh tujakšnih sokolskih društev.

Ob prvem pričetku naseljevanja so imeli Slovenci v Ameriki težko stališče. Nikjer prijateljev, nikjer znancev — vsepovsod samo tuji živeli. Kolikor bolj pa je naseljevanje naraščalo, toliko lažje je bilo slehernemu pomagati od boljšega obstanka. Najprej so pričeli prisiljeni Slovenci ustanavljati podporni društva, ko so se ta utrdila so prišle na vrsto pevske, godbene in dramatične organizacije. Vse to so vršili rojaki, ki niso mirovali v trdem boju za življenjski obstanek in so vsak prosti čas uporabili za medsebojno družabno občevarje v tujini.

Meseca januarja l. 1897. so ustanovili Slovenci v Clevelandu pevsko društvo »Zora« pod vodstvom g. I. Zormana st., ter si nabavili krog po sokolskem vzorcu. Toda še istega leta 3. junija se je spremenila »Zora« v društvo »Slovenski Sokol«. Delo je bilo zasnovano, sokolska misel se je dvignila med clevelandskimi Slovenci, ustanovitelji pa so morali vršiti ogromno delo, ki se ne more podrobno popisati. Zapisana so pa njihova imena, ki bodo ostala trajno čislana.

Prvi, ki se je zavzel za sokolsko idejo v Ameriki, je bil brat Kline Anton, ustanovitelj in prvi starosta clevelandskega Sokola, ustanovitelj listov: »Narodna Beseda«, »Nova Domovina« itd. Neustrašeno in požrtvovalno je zastavljal vse svoje moči za uspešen razvoj »Sokola«. Bil je mož na svojem mestu, le škoda, da je prehitro odšel v rodni kraj, kjer biva sedaj kot posestnik v Gorenjem polju na Dolenjskem.

Takoj ob pričetku so člani pričeli s telovadbo, poleg te so pa gojili tudi petje in gledališke predstave. Sokol je bil toraj prvo slovensko društvo v Clevelandu, ki je težilo po izobrazbi in razvoju telesa in duha, da bi pa društvo bolj razširilo in okrepilo svoje družabne vezi, je postalo 15. aprila 15. aprila l. 1900. tudi

podporno društvo. Člani, ki vzdržujejo taka društva v Ameriki, morajo biti skrajno požrtvovalni, zlasti vsled tega, ker se mora povsod pričeti na novo.

Tok priseljevanja je donesal društvu vedno novih moči. Vsled tega se je clevelandski Sokol krepko razvijal in se vedno bolj in bolj spopolnjeval. Leta 1907. to je ob desetletnici, je razvil 4. avgusta krasen društveni prapor. Toda tudi v drugih narodnih podpornih društvih se je poznal od leta do leta zdaten prirastek in s tem seveda tudi napredek. Tako je postalo mesto Cleveland največja slovenska naselbina v Ameriki, kajti po novem štetju ima 515.563 prebivalcev in med temi je gotovo nad 20.000 Slovencev. Toda v dobi kratkega obstoja je večkrat posegla koščena roka med sokolske vrste, navedel naj je izgubo častnega člana Benedika Antona, ki je umrl l. 1909. in je bil za »Sokola« izredno požrtvovalna in nenadomestljiva moč. Čast njegovemu imenu!

Mnogoštevilna clevelandska naselbina pa je brez lastnega krova, navezana le na enega slovenskega lastnika dvorane. Zato se je rodila misel ustanovitve skupnega narodnega doma, ki pa je več let spala. Vnovič jo je zopet prebudil krepko razvijajoči se clevelandski Sokol, ki potrebuje za telesno in duševno izobrazbo primeren prostor. Na izvanredni seji 21. junija l. 1910. se je postavil temelj bodočemu »Sokolskemu domu« v Clevelandu. Takoj se je pričel sklad in nekaj tednov pozneje kupil prostor na vogalu Glass ave in Vzhodne 61. ul. za 3000 dolarjev, pozneje se je nakupilo še nekaj sveta, tako, da je sedaj na razpolago 165 × 60 in 40 × 35 stavbnega prostora. Na posestvu sta dve hiši, ki se dobro obrestujeta, kajti z zgradbo Sokol ni mogel takoj pričeti.

Bratje so marljivo prispevali in se žrtvovali za stvar splošno važnega pomena, mirovali pa niso sebičneži, ki so netili le prepri. Utrjeni v svojem prepričanju so Sokoli tudi te z lahkoto premagali. In prevažen korak naprej bomo zaznamovali clevelandski Slovenci takrat, ko bode raz »Sokolskega doma« ponesno zaplapolala slovenska trobojnica. In da se to čimprej uresniči, bratje na delo!

V zadnjem desetletju pa so se ustanovila v Ameriki ob skoraj stilih razmerah tudi še po nekaterih drugih krajih slovenska sokolska društva. Tako smemo računati, da bomo ustanovili obenem z »otvoritvijo« »Sokolskega doma« v Clevelandu slovensko sokolsko zvezo v Zedinjenih državah. To je naša pot, od skromnega začetka smo se dvignili toliko, da stojimo prvi za brati Čehi, ki naj nam bodo vzor narodne zavednosti in požrtvovalnosti! — M. Lah, (Cleveland-Amerika).

Po Slov. sokol. koledarju.

50letnica „Narodne čitalnice“.

Včeraj dopoldne in predvčerajšnjem zvečer je Ljubljana proslavila dostojno petdesetletni jubilej »Narodne čitalnice«. V Ljubljano je prihitelo iz dežele mnogo deputacij, ki so se udeleževale slavlja, med tem, ko med ljubljanskim občinstvom za proslavo ni bilo posebnega zanimanja v širših krogih. Hotelo se je podati celemu slavlju demokratičen značaj, kar se pa ni posrečilo, zlasti ponesrečena pa je bila ideja o prireditvi elitnega plesa s visoko vstopnino, kar seveda ni moglo vzbuditi zanimanja v širših krogih.

— A oni napad, ki ga je izvršil Gašpar proti njemu, je moral pisar takoj zabeležiti v zapisnik, jaz pa sem ga moral podpisati kot priča.

— Nato me je preiskovalni sodnik odpustil, in še istega dne sem se vrnil nazaj v Novo vas.

— Tudi Rusinja je bila med tem ostavila našo vas; vesel sem bil, da je nisem več videl, niti njenih pasijih zverin.

— Vzela je truplo svojega moža seboj; Pozneje so govorili, da ga je v črni krsti dala prepeljati na Rusko.

— Kaj se je dalje zgodilo s to gospo, seveda ne vem, ker se za vso dogodbo kasneje nisem več zanimal.

— Samo za časa Gašperjeve preiskave sem moral večkrat v Strassburg. A to je bila dolga preiskava, ker Gašpar je trdovratno tajil.

— Toda ker ni mogel dokazati, kje je spal ono noč, ker je bil nasilen človek in ker se je končno — sicer osem dni pozneje — našel prazni židov pas pod stopnicami v mlino kmeta Koissona, — je bila njegova krivda dokazana.

— Pri glavni razpravi v Strassburgu sem bil tudi jaz, ker sem moral pričati proti Gašparju.

— Ti ljubi Bog, storil sem vse, da ga opečem, dejal sem, da je bil vedno zapuščen človek, ker da ga je brččas lakota prignala k temu. Staršev njegovih ni nihče poznal, bil je najdenček; nikdar ni imel prave vzgoje.

— Kaj ne, gospodje, sem rekel sodnikom — »takega človeka ni možno meriti s istim merilom, kakor onega, ki je dobro vzgojen?«

Sodniki so me pohvalili zaradi moje človekoljubnosti; državni pravdnik pa je dejal, da hočem rešiti Gašparja samo zato, ker je iz naše vasi.

— Vidita, otroka, take stvari se nam dogajajo, ako želimo svojemu bližnjemu dobro.

O slavnostni predstavi v gledališču smo poročali že včeraj, o nadaljnjih priredbah pa podajamo naslednje poročilo:

Začetek slavnostnega zborovanja.

Ob 11. uri dopoldne se je zbralo lepo številno funkcionarjev »Narodne čitalnice«, zastopnikov raznih društev in drugega občinstva v veliki dvorani »Narodnega doma«, da offici-jejno proslave 50letnico »Čitalnice«. Zlasti veliko število narodnih dam smo opazili v prvih vrstah sedežev. Navzoči so bili tudi poslanci dr. Tavčar, dr. Ravnikar, Ribnikar, dr. Triller, Turk in Višnikar. Ko je prikorakala deputacija »Ljubljanskega Sokola« z zastavo, se je začela slavnost. Otvoril jo je predsednik »Narodne čitalnice« deželni poslanec Višnikar, ki je predvsem pozdravil navzoče zastopnike raznih korporacij. Odzvali so se vabilu: Slovenska čitalnica v Trstu, Čitalnica pri Sv. Luciji, Čitalnica v Gorici, Šiški, Kamniku, Škofji Loki, Kranju, in Sežani. Navzoči so bili zastopniki »Ljubljanskega Sokola«, »Ženskega telovadnega društva«, »Splošnega ženskega društva«, »Slovenske Matice«, »Glasbene Matice«, »Simon Gregorčičeve knjižnice in čitalnice«, »Dramatičnega društva«, »Slovenskega gledališča«, »Zveze slov. pevskih društev«, »Društva zdravnikov na Kranjskem«, »Družba sv. Cirila in Metoda«, »Braniborja«, »Društva slovenskih profesorjev«, »Pisateljskega podpor. društva«, »Akademiknega društva«, »Slovenije«, »Ilirije«, »Triglava«, »Save« na Dunaju in »Save« v Ljubljani, »Organizacija svobodnomiselnega dijaštva«, »Kluba slovenskih akademikov v Celju«, »Zveze napredne mladine za Radgonski okraj«, »Zveze slovenskih odvetnikov«, »Ljubljanskega Zvona«, »Izobraževalnega kluba«, »Narodne čitalnice novomeške« in »Bralnega društva v Mokronogu«.

Predsednik Višnikar je v svojem nagovoru omenjal razvoj čitalnic po Slovenskem in posebno poudarjal zasluge Slovenske čitalnice v Trstu, ki je najstarejša čitalnica ter Celjske čitalnice, ki se je ustanovila kmalu za Ljubljansko. Spominjal se je predsednik v nagovoru tudi ustanovnikov čitalnice ter važnih dobrotnikov. Zanimivo je, da ima Čitalnica več udov, ki so člani že od začetka imenoma: gg. Ivan Fabian, Peter vitez Grasselli, Krišper Valentin, Martinjak Josip, dr. Franc Munda, Vaso Petričič, Souvan Ferdinand, Souvan Fran Ksaver, Luka Svetec in Drenik Fran. Višnikar je šele 4. predsednik. Oba Bleiweisa sta bila predsednika skupaj 45 let! Iz Narodne čitalnice in poleg nje se je v Ljubljani razvilo tekom 50 let toliko društev, da jih je danes nad 300. Predsednik konča nagovor z pozivom naj bi zlasti mladina hranila stare ideale, ki so jih gojili prvobornitelji v »Narodni čitalnici«.

Pozdravi zastopnikov.

Kot prvi se oglašuje k besedi dr. Serbec, ki prinaša kot predsednik »Celjske čitalnice« pozdrave iz Štajerske. Povzdiguje in pojasnjuje pomen čitalnic za obmejne, zlasti štajerske kraje, kjer se je v narodnih čitalnicah rodilo toliko za narod koristnega in dobrega dela. Dr. Stare govori imenom primorskih Slovencev kot predsednik »Slovenske čitalnice v Trstu«. Čitalnicam pripisuje še važnost v sedanjosti in jim želi lepo bodočnost kot središču srednjega stanu.

Dr. Murnik nazdravi »Narodni čitalnici« kot starosta Ljubljanskega Sokola. Skupaj sta zrasli ti dve društvi, zlasti začetkoma drugo drugega podpirali. Novi člani, nove zahteve,

— Končno je bil Gašpar spoznan krivim — umora.

— Sodniki so šli iz sodne dvorane; ko so se zopet vrnili, so razglasili obsodbo: »Gašpar Brand je obsojen zaradi uboja na 20 let ječe.«

Pa kaj mislita, kaj je storil Gašpar, ko mu je častiti predsednik prečital razsodbo?

— Najprej se je smejal, potem je začel peti, naposled pa je kričal:

»Jaz pljujem na vašo pravičnost. Bedaki ste! Mogli bi morilca zgrabiti z rokami, pa škilite mimo njega name, nekričva.«

— Ali meni je dovolj sveta; in če sem preiskrbljen za dvajset let, me vse to nič ne brigaj.

»Pozdravite mi drago moje solnce in luno in zvezde v noči, pozdravite mi zeleni moj gozd in veselega črnega kosa, ki sem ga tako rad poslušal žvižgati. Recite staremu Poissinu, mlinarju, da bo odslej moral sam rediti svoje miši, kajti jaz jih ne morem več, ker sem zaprt!«

— Vedeli nismo prav, ali se je hotel delati blaznega, ali se mu je v tem hipu resnično zmešalo.

»Ali je prestal svojo kazen?« je vprašal orožnik.

— O ne, odsedel je samo deset let. Potem so ga izpustili. Ponašal se je v kaznilnici tako lepo, da so ga pripravljali vladarju. In ko je vladar slavil svoj rojstni dan, krst svojega otroka ali nekaj sličnega, je bilo več kaznjencev pomiloščenih, in med njimi je bil tudi Gašpar.

»V toliko bi bilo vse dobro, da ni prišlo tej propalici takoj na misel, vrniti se zopet semkaj.«

»Ali za vraga — nič več o tem potepuhu!«

»To je torej dogodba o polskem židu«, je končal Pierre Ribodin svojo pripoved; »a prav danes je trideset let od one usodepolne noči, ko je nesrečnik prišel v mojo hišo!«

(D dalje.)

LISTEK.

Relikvija Napoleona III.

— Psa sta hitela k njej, lizala sta jej roki, čelo in lica, ali ni se zbudila tako kmalu.

— Vstal sem in sem hotel dvigniti gospo, da jo z drugimi ponesemo v mojo hišo.

— Ali jedva da sem iztegnil proti njej roke, sta skočili prokleti bestiji name, in ko bi ne bili kmetje in komisar stopili vmes, prav gotovo bi me bili raztrgali na drobne kosce.

— Toda najhujše, najhujše od vsega je še-le prišlo.

— Doslej nisem še nikdar govoril o tem, in ti, moja Lujza, nisi zvedela, ker so to dobri ljudje v vasi pozabili, ali pa ti niso hoteli praviti teh ostudnosti.

— Pomislita, ko smo prišli na moj dom, mi je dejal policijski uradnik:

»Gašperja vzamemo seboj, ker menim, da je on umoril žida. Toda tudi vas odvedem seboj, Pierre Ribodin!«

»Zakaj pa mene, gospod komisar? Mene, župana Nove vasi?«

»Žal mi je, toda treba je še marsikaj razjasniti. In razun tega moram priznati — sumljivo je, dragi prijatelji, da se vedeta psa tako sovražno do vas.«

— Vidita, otroka, tako nespametno sklepa-jo včasih ljudje. Ali ima žival razum? Kako more pes izslediti umor?

— Samo zato, ker nista psa Gašperju ničesar storila, a sta planila name kakor divja, je sklepal komisar, da bi mogla biti tudi moja roka vpletena v ta zločin.

— Hotel sem mu izbiti iz glave to ne-

umnost, toda jezen me je zavrnil, da on že ve, kaj je njegova dolžnost in se ne pusti od nikogar odvracati od tega. »Bodi župan ali potepuh, to je vseeno.« Postopati mora tako, kakor se zdi njemu prav.

— In resnično, nič mi ni koristilo, moral sem z uradnikom in Gašparjem v Strassburg.

— Eno noč sem prebil v ječi, ker smo pozno v noči dospeli v Strassburg, preiskovalni sodnik pa nas je zasilil šele naslednjega dne.

— K sreči je bil preiskovalni sodnik pameten človek, ki je bil že večkrat napravil izlet v Novo vas ter me je dobro poznal.

— Ko sem mu povedal ves dogodek in sem ga opozoril še na okolnost, da je dal žid Gašparju srebrnjak in je Gašpar pri tej priliki opazil z denarjem napolnjeni pas, tedaj je bil preiskovalni sodnik na jasnem.

»Svobodni ste, Pierre Ribodin«, mi je dejal — »pošteni ste, poznam vas že dolgo. Ta postopač je morilec, nihče drugi.«

Jedva je izustil te besede, je skočil Gašpar čez mizo na sodnika, zgrabil ga je za vrat ter je kričal:

»Malopridnež — sodnik! Ker je on premožen, a sem jaz siromak, zato me hočeš proglasiti za ubijalca? Njega nameravaš izpustiti, mene pa pridržati v ječi? Ti lopov!«

— Skočil sem k Gašparju in sem ga potegnil nazaj, sicer bi bil prav gotovo zadavil sodnika.

— Prišli so uradniki in zgrabili so Gašparja, ki je besnel kakor blaznik. Komaj so ga obvladali, zvezali in odvedli.

»Sedaj je popolnoma dokazano«, je rekel preiskovalni sodnik ter si ves zasoplen popravljal ovratnico in ovratnik. »To je nasilen človek, ta grdoba; ta je umoril žida in nihče drugi!«

novne naloge so ločili pota obeh korporacij. Deljenje dela je bilo neobhodno potrebno. Nato je zapel

ZBOR »GLASBENE MATICE«

Krekovo kantato: »Bratje v kolo se vstopimo«, ki je prav primerna za take slovesne svečanosti. Nova moderna skladba, ki zahteva izvršeni in dobri pevci. Matičariji pod vodstvom koncertnega mojstra Hubada so rešili nalogo briljantno. Zbor, pomnožen z nekaterimi močmi dijaškega zbora je pel kantato precizno in v nepresegljivih umetniški višini. Nato je govoril slavnostni govornik gospod

Peter vitez Graselli

Častiti zborovalci! Ko so pred dnevi naznanili časopisi, da praznuje danes Narodna čitalnica svoj jubilej in ko so pri tej priliki pisali o velikem kulturnem in zgodovinskem pomenu Čitalnice, se je marsikdo začudeno vprašal, kak pomen more imeti sploh Narodna čitalnica. In res ne najdemo v društvenih pravilih nič nenavadnega. § 1. društvenih pravil pravi, da je namen društva omogočati članom čitanje časopisov in § 2. razveseljovati s prirejanjem plesov, besed in sličnih zabav. A kakor je bil namen skromen, je bila takrat realizacija tega programa težka in tudi pomembna. Ljubljana je štela ob ustanovitvi Čitalnice polovico manj prebivalcev, imela samo tri društva, ki so pa bila vsa nemška. Casino, Streliško društvo in Filharmonično društvo so zbirali ljubljance in jim nudili zabavo, toda samo v nemškem duhu. Slovensko društvo kar ni moglo nastati, šele slovenska slavnost ob priliki stoletnice V. Vodnika l. 1858. je dala dovolj podlage in navdušila rodoljube v toliki meri, da so začeli resno misliti na ustanovitev slovenskega zabavnega društva. L. 1859. je prišla nesrečna vojna in potem njena posledica oktobrski diploma in ustava, kar je končno omogočilo ustanovitev društva. — Slovenci so se takrat zbirali po raznih narodnih gostilnah, predvsem pri Avstrijskem cesarju. Ko je tamšnje rodoljubno omizje zvedelo za ustanovitev »Slovenske čitalnice« v Trstu l. 1861. jih je na to novica tako navdušila, da so sklenili takoj ustanoviti tudi v Ljubljani čitalnico, ki naj bo zbirališče Slovencev. Namen se je uresničil in še isto leto se je ustanovila »Narodna čitalnica« v Ljubljani. G. Zalar, lastnik stare povsod znane gostilne »pri Mokrju« je dal mlademu društvu na razpolago prostore, kjer je ostalo eno leto. V posesti je imelo sobe v prvem nadstropju sedanega hotela »pri Slo-nu«. Takoj prvo leto je priredila čitalnica 13 besed, ki so se vse izborna obnesle in napolnile vse prostore, ki so postali že po enem letu pretesni. V sled poštvalnosti g. Souvana je dobila čitalnica nove, krasne prostore in s tem se je pričela druga doba njene slave in njenega uspešnega dela. Je to njena najlepša doba. Z Vodnikovim besedo je upeljala čitalnica svoje prijatelje v nove prostore in z vedno novimi prireditvami, z vedno popolnejšimi pridobivala vedno več prijateljev. Prišli so pa novi časi in bilo je treba vedno več vsestranskega dela. Izvesti se je moral princip delitve dela in tako nastati po vrsti vsa naša društva. 1863. je nastal »Južni Sokol«, iz čitalničnih predstav se je razvilo dramatično društvo in iz čitalničnega zbora Glasbena Matica.

S preselitvijo v Narodni dom začne društvo hirati in ne more se nikdar več povzpeti do prejšnje višine in do prejšnjega pomena. Vzroki so isti, kot jih je navedel tržaški zastopnik in govornik nima izvajanjem g. dr. Stareta ničesar dostaviti. Kljub temu pozdravljamo čitalnico kot mati vseh naših pomembnejših starejših društev in ji želimo kar največji uspehov. Mladina mora pa dati čitalnici novih smeri in jo povzdigniti na staro mesto.

Po dolgotrajnem odobravanju, ki je sledilo govoru, je zaključil g. predsednik Višnikar slavnostno zborovanje.

(Dalje v pondeljkovi številki »Dneva«.)

SPLOŠNI PREGLED.

Jezikovno vprašanje na Češkem. Danes se začne v Pragi posvetovanje češko-nemških državnih in deželnih poslancev. V ta namen se je

vršilo včeraj predposvetovanje, na katerem se je sklenilo, da je prava in edina zahteva Nemcev, da mora narodno-politična komisija, katera naj dožene način češko nemške sprave, v nepretrganih sejah rešiti najprej predloženi deželni red, ker le na ta način se more nemško prebivalstvo prepričati o stališču češke večine v deželnem zboru. Nadalje se je sklenilo zahtevati od vlade kar najhitrejšo rešitev jezikovnega vprašanja in ustanovitev okrožnih oblasti; razpravljalo se je tudi učiteljsko vprašanje in povdarjalo, da se morajo nemški poslanci iz Češke v deželnem kakor tudi v državnem zboru zavzemati za takojšnjo regulacijo učiteljskih plač.

Boj med autonomističnimi in centralističnimi socialnimi demokrati na Češkem in Moravskem zadobiva čimdalje večji obseg. Obe krili socialno-demokratske stranke vodita neizprosno medsebojni boj. V sled neopravičljivega postopanja dunajskih centralistov se je prenesel boj iz političnega tudi na gospodarsko polje. Češki socialni demokrati na Dunaju so sklenili ustanoviti svoja lastna konsumna društva. Iz Brna se pa poroča, da tamonjni socialni demokrati tožijo ravnateljstvo delavskega doma, ki je v roku centralistov na izplačilo vplačanih deležev. Ravnateljstvo ni hotelo izplačati zahtevanih deležev, nakar so češki socialni demokrati nastopili sodno pot. Svoje vplačilo v znesku 1500 K iztožuje med drugimi tudi avtonomistični državni poslanec dr. Hybeš. Doslej presega vsota iztoženih vplačil že skoro 60.000 K. Pa tudi na vseh drugih panogah se vodi oster boj, tako da so med obema frakcijama pretrgane vse vezi.

Zaupni shod hrvaške stranke prava. Vodstvo hrvaške stranke prava sklicuje na dan 11. t. m. velik zaupen shod, ki se ga udeležijo vsi poslanci, vodstvo ter zaupniki iz vse Hrvaške in Slavonije. K sestanku se povabijo tudi poslanci stranke prava iz Dalmacije, Istre, Bosne ter Hercegovine. Ta zaupni shod bo razpravljal o politični taktiki stranke prava. Sodi se pa, da je ta shod v zvezi z zadnjimi konflikti v stranki prava, kjer so se pojavila ostra nasprotstva med pravaši in Frankovimi krščanskimi socialci radi afere Ogrizović-Starčević, o kateri smo zadnjič poročali.

DNEVNI PREGLED.

Cenejne dopisnike prosimo, naj nam pošljajo resna in točna poročila na naslov: »Uredništvo neodvisnega političnega dnevnika »Dan« v Ljubljani.

Novi dnevnik »Dan« razpošiljamo deset dni na ogled kavarnam, postilnam in zasebnikom in prosimo, da nam pošljejo naročnino, oz. naznanijo po dopisnici na upravništvo »Dneva«, da se naroče. Plačuje se list v naprej do 10. vsakega meseca, sicer se list z 10. številko ustavi.

Novi dnevnik »Dan« smo razposlali vsem tobakarnam v nadrobno prodajo. Prosimo, da prodajajo list proti običajni proviziji. Koliko iztisov lista želi kakšna tobakarna, naj to javi upravništvu »Dneva«.

Čudovito je, da se je dnevnik »Dan« v teh par dneh, kar izhaja, tako priljubil pri občinstvu. Ljubljanske tobakarne razprodajajo večkrat vse dopolne jim izvode in pošiljajo po še več izvodov. Vzrok temu je iskati v mnogobrojni in zanimivi vsebini in pa v realnosti lista. Povdarjamo, da bomo zastavili vse svoje moči, da povzdignemo list še bolj. Ni naš namen delati konkurenco že obstoječim ljubljanskim dnevnikom. Pač pa si hočemo ustvariti nov in obširen krog čitateljev in prijateljev »Dneva« in na ta način širiti prosveto med narod, posebno med tiste mase, ki jim je bilo čitanje časopisov še tuje.

Čenjenim naročnikom »Dneva« sporočamo na razna vprašanja, da priložimo še tekom tega meseca položnice za vplačevanje naročnine.

Kako skrbi »Slovenec« za učiteljstvo. Naše učiteljstvo je res lahko srečno, da ima tako marljive in vestne nadzornike v uredništvu »Slovenca«. Ni ga dneva, da bi ga ne skrbele institucije našega učiteljstva. Najbolj pa mu beli glavo »Učiteljska tiskarna«, radi katere prerokuje naprednemu učiteljstvu propad. Ako bi gospodje videli, da smo na napačni poti in da

je naše delo za nas pogubno, potem bi brezdvomno klerikalci molčali kakor mutci. Saj si nikdo bolj ne želi pogina naprednega učiteljstva kot Slovencevci. »Slovenec« pa zato upije, propadamo, ker ve, da rastemo in se krepiamo. Klerikalci vedo, da je baš »Učiteljska tiskarna« tisti arzenal, v katerem se zbira municija za propad klerikalne stranke. Tako je in nič drugače!

Ali je to kmetska stranka? Klerikalci se posebno radi sklicujejo na to, da je njihova zastopnica kmetskih in kmetijskih koristi. Res je, da S. L. S. pozna kmeta, toda le v kolikor ji to prav pride, v kolikor ji to nese. Kaj posebno je zanjo dober kmet ob volitvah in pa takrat, ko je treba iz njega izžeti zadnji vinar. Pravo ljubezen do kmeta pa je pokazal načelnik S. L. S. ko je v delegacijah dejal, da je 320 milijonov kron še premalo za posebne izdatke za mornarico, dočim so se vsi drugi poslanci branili tako strašne obremenitve ljudstva. Kakšna prijateljica kmetskih je S. L. S., se pa tudi lahko vidi iz sestave njenega vodstva. V izvrševalnem odboru ni nič manj kot 14 recih štirinajst duhovnikov, dočim razven deželnega poslanca Miha Dimnika in župana Jakoba Dimnika ni niti enega kmeta v izvrševalnem odboru. Jasno je torej, da je ta korporacija duhovniška, ki zasleduje le svoje stanovske interese, ki uganjajo le klerikalno politiko na škodo in na koži našega ubogega kmeta. Če še pomislimo, da oba Dimnika skupaj prav nič ne reprezentirata, potem nam ni treba še posebej zatrjevati, da je sestava izvrševalnega odbora S. L. S. taka, da jo po vsej pravici lahko imenujemo farovško stranko in ne kmetsko.

Prvi sestanek slovenskih dramatičnih društev se je vršil včeraj dopoldne v Narodnem domu. Udeležila so se ga z mnogobrojnimi deputacijami sledeča društva: Dramatično društvo v Trstu, Dramatično društvo v Celju, Dramatično društvo v Mariboru, Dramatično društvo na Jesenicah, Dramatično društvo v Ljubljani, Izobraževalno in dramatično društvo »Bratstvo« v Ljubljani ter dramatična odseka čitalnic v Kamniku in Kranju ter dramatični odsek »Sokola« Litija-Smartno. Shod je pozdravil predsednik čitalnice g. podpolkovnik Josip Milavec, otvoril pa ga je ravnatelj deželnega gledališča g. Fran Govekar, ki predlaga v predsedništvo: g. Rajnerja (Trst) za predsednika, g. Milavca (Ljubljana) in g. Kejžarja (Maribor) za podpredsednika; g. prof. Fr. Mravljaka (Celje) in g. Špicarja (Jesenice) za zapisnikarja. Sprejeto. V raznih predlogih se je unela živalna in prav poučna debata, ki so se je udeleževali gg. Fr. Govekar, dr. Kisovec (Trst), g. Stegnar (Maribor), g. Špicar (Jesenice), g. Sajovic (Kranj), g. Salmič (Celje), g. Hlača (Trst) i. dr. Daljše poročilo o shodu prinesemo v jutrajšnji številki »Dneva«. Danes podajamo le še resolucijo, ki je bila soglasno sprejeta.

Resolucija I. dramatičnega sestanka. Na I. sestanku dramatičnih in sploh narodnih društev, ki goje slovensko dramatik po vseh slovenskih deželah, dne 6. januarja 1912 v Ljubljani zbrani zastopniki slovenskih odrov obračajo se solidarno do vseh slovenskih deželnih poslancev s prošnjo, da v spoznanju največje kulturne važnosti slovenskega deželnega gledališča za vse slovenske dežele pripomorejo deželnemu slovenskemu gledališču do izdatnejše deželne denarne subvencije, ker le v tem slučaju, če stoji deželno slovensko gledališče na trdni finančni podlagi, more isto umetniško napredovati ter obenem podpirati z vsemi svojimi sredstvi brez razločka vse manjše slovenske odre po vsej slovenski domovini. Visoki deželni zbor blagovolji dovoljevati slovenskemu deželnemu gledališču, matici vseh odrov, redno letno podporo kakor v prejšnji dobi, naj pospešuje slovenski igralski in pevski naraščaj z ustanovami ter naj podpira izvirno dramsko slovitvo s častnimi nagradami, kakor pred 35 leti. Javne denarne korporacije, slovenske hranilnice, posojilnice in banke, naj se vsako leto rodoljubno spominjajo zlasti naših dramatičnih društev (na mejah in v središčih), ki ne dobivajo podpore iz javnih fondov oblasti oziroma dobivajo nezadostne subvencije. Kranjski denarni zavodi naj ne pozabljajo slovenskega deželnega gledališča, ki more podpirati druge

odre le tedaj, če se reši samo sedanjih finančnih kalamitet. Uredništva slovenskih dnevnikov naj blagovolijo prinašati poročila o dramatičnih predstavah v Trstu, Mariboru, Celju in od drugod ter pospeševati požrtvovalnost rodoljubnih diletantov! Tudi leposlovni mesečniki naj bi se živjeje zanimali za kulturno delovanje naših odrov po vsej slovenski domovini.

Socialno demokratski shod. Včeraj dopoldne se je vršil v »Mestnem domu« shod socialne demokracije glede stališča slovenskega delavstva v draginjskem vprašanju in glede železničarske akcije. O prvi točki je obširno poročal Etbin Kristan, ki je obsojal stališče meščanskih strank ob priliki glasovanja o Rennerjevem predlogu. Glede stališča poslanca dr. Ravniharja v tem vprašanju je obsojal pisanje in očitjanja klerikalcev, ki pišejo, da je ljubljanski poslanec izdal interese socialnih demokratov, ki so ga tudi volili. Kristan je povdarjal, da so socialni demokrati glasovali za dr. Ravniharja edinele zato, da v Ljubljani ne bi bil izvoljen klerikalca, da torej socialni demokrati nimajo najmanjšega povoda, da bi klicali na odgovor posl. Ravniharja glede njegovega stališča v draginjski debati. O železničarskem vprašanju je referiral Kopač. Shod, ki je trajal nad dve uri, je bil precej dobro obiskan.

Izboljšanje železnih zvez iz Trsta drž. kol. v inozemstvo se izvrši v poletni sezoni s 1. majem 1912. — Sedanji trikrat na teden vozeči mednarodni direktni brzovlak »Turski expres« Trst-Solnograd-Monakovo-Pariz bo vozil vsak dan tja in nazaj. Sedanja direktna zveza Trst-London preko Vlissingena se pospeši in skrajša za 2 in pol uri. Poletna brzovlak št. 508 in 507 se tudi pospešita in vožnja precej skrajša. Popoludanski brzovlak št. 2/102, ki odhaja sedaj iz Trsta točno ob 5. uri, bo odhajal 40 minut pozneje in sicer ob 5.40 uri. Na novo se uvedeta na državni železnici nova dnevna direktna brzovlak št. 709 in 710 iz Trsta po pustarški dolini preko Brennerja in Arlberga Trst-Francensfeste-Innost-Pariz, ki bosta imela direktno zvezo z na novo uvedenim ekspresnim mednarodnim brzovlakom Dunaj-Pariz (preko Amstetena-Selztal-Bischofshofen-Innost-Arlberg-Buchs-Zürich (Švica) na Francosko (Pariz)). Ta nova brzovlakova zveza bo imela direktni voz I. in II. razreda med Trstom in Parizom in jedilni voz Trst-Francensfeste. Na bohinjski železniški progi bo vozilo v poletni sezoni, začeni s 1. majem 1912., dnevno 12 brzovlakov.

Osebnost. Vseučilišni profesor dr. Arthur Škedl v Černovicah, sin slovenskega vseučilišnega profesorja Škedla na nekdanji slovenski pravni stolici v Gradcu, je imenovan vseučilišnim profesorjem avstrijskega civilnosodnega postopanja na nemškem vseučilišču v Pragi. Sin slovenskega učenjaka je sedaj že trd Nemec in je bil del časa nemško-nacionalni državni poslanec, dokler ni pri zadnjih državnoborskih volitvah propadel.

Volilna zloraba — goljufija. Dunajsko najvišje, kot kasacijsko sodišče je razpravljalo o jako zanimivem predmetu, ki se je dogodil pri zadnjih deželnozborskih volitvah v Gorici. Volilec Josip Zajec je bil bolan, njegov brat pa je hotel voliti za njega. Vzel je njegovo volilno legitimacijo izbrisal ime Josip in napisal svoje. Volilna komisija je spoznala ponarečeno ime in prijavila zadevo sodišču. Okrožno sodišče v Gorici je obsodilo Zajca vsled prestopka proti volilnemu zakonu. Državno pravdnštvo pa se je pritožilo na najvišje sodišče, ki je razveljavilo prvo obsodbo in Zajca obsodilo radi zločina goljufije na štirinajst dni ječe, ter se sklicevalo na dejstvo, da volilni zakoni ne omejujejo kazenskega zakonika temveč istega samo dopolnjujejo.

Italijanski ovaduh. Svoječasno so pri Červinjanu žandarji aretirali nekega italijanskega kavalerskega poročnika. Državno pravdnštvo je uveljavilo proti poročniku Marin Gasperiniju ovadbo radi ovaduhstva, kar mu pa ni bilo mogoče dokazati, zato je bil tudi pred sodiščem oproščen. Državno pravdnštvo pa je prijavilo v zaporu do nove obravnave. Temu predlogu se je tudi ugodilo in sodišče je sumljivega poročnika pridržalo v zaporu.

»Zvonček« objavlja v letošnji zadnji številki to-le vsebino: Majdolf Ruster; Sveti Bo-

KARMENU:

Kepice.

(Iz otroške mizerije.)

Ali imate pojem o »kepicah«? Veste-li, kdo so te »kepice«?

Mala, drobna bitja so to, otroci, dobri malčki, z milimi obrazki in milimi očmi; otroci brezmejne siromašnosti, otroci gorja, beznic in Whitechapel-a*) ki vrše grandiozno misijo.

Delajo v ogromnih, globokih kotlih parnikov, v katere nikdar ne posije solnčni žarek, kjer je temno, pridušeno, vlažno in kjer je zrak mnogokrat tako izsušen, da se morajo mali vsakih pet minut izplaziti po požirek vode in vdih svežega zraka, da morejo nadaljevati svoje delo. Kaj pa nadaljevati? Večno otroški duh in živce ubijajoče odstranjevanje usedline iz kotlov z malimi drogovci, dleti in klavivci.

Tako je delo kepic. Kujejo od zore do mraka, odstranjujejo iz kotlov usedline in zabranjujejo tako eksplozije. Hočemo reči par besed o kotlih in usedlinah.

Če primerjamo parnik s človeškim mehanizmom, je medkrovje želodec in kotel srce. Kotel se deli kakor srce v tri do štiri — kakor je njegova velikost — predsobe ali kurjšča, in je opremljen z mrežo parnih cevi — njegove dovodne in odvodne žile.

Kri bije tu — peklenski ogenj — in okoli in okoli vre in cvrči voda in pare, ki premikajo parnik.

Vendar je kotel, kakor ponajveč srce, podvržen boleznim. Vzroki so pač mnogovrstni, na prvem mestu je gotovo zalitje z maščobo.

Ako je kotel dva, tri mesece izpostavljen *) Razupit del Londona.

param, pokrije se s tolščo. V kurjščih in cevah se nabira radi vrenja vode redka usedlina in delavnost kotla je ovirana. Zmožnost prevajanja toplote se zmanjša, kovina začne žareti, raztezati se in rezultat je — eksplozija.

Opravili pa so kepace dobro svoje delo, potem »bije« srce pravilno in niti en parnik ni poginjal v zrak s popotniki vred.

Naši varuhi so kepace. In sedaj pa previdno k njim!

Nahajamo se na parniku »Prostovoljnega Brodovja«.

Obrovski trojamborak se je vrnil pred tremi dnevi z daljnega potovanja. Običajno, letno se ponavljajoče popraviljanje se začelja. Vse se mora obnoviti. Na krovu in v strojnih oddelkih uslužbeni begajo ročno sem in tja, snajžijo, čistijo, krpaajo, pleskajo, in vse skupaj dela z oglašujočim nabijanjem in trušcemvtisogromne delavnice.

Stopimo v strojni oddelke. Pod nami zija prepad. Temno se svetlika skozi cel sistem zvez, cevi, cilindrov, železnih omotov in sesalk, skozi železna, svetlooglašena omrežja in stopnišča. Bledi, trepetajoči, na mah vzplamteva-joči in zopet umirajoči sviti poblskavajo skozi tmino.

Od spodaj se čujejo pretrgane psovke, žvižgi, smeh, govorjenje in posamezne besede drzne mornarske pesmi.

Previdno se spuščamo še globlje. Globlje, vedno globlje! Luč čistega solnčnega dne je ugasnila, stopamo v temo, spodtikajoči se sleherni trenutek nad cevmi in odprtini v vedni nevarnosti, da si zlomimo tilnik. Kje je pa vendar kotel? O, to srce je skrito globoko doli na dnu.

Želite obiskati kepace? Tukaj prosim, na desno!*) se je ozval uljudno glas od strani in

kurjač, črn ko hudič, s plapolajočo svečo v roki, je stal pred nami. Še par vratolomnih stopnic in na cilju smo. Pred nami leži velik, cilindrast kotel, s celim ogrođjem iz jekla in železnih reber. Iz male okrogle kotlove odprtine, iz »vratu«, prodira kakor iz kovačnice oglašujoč trušč. Kepice so tam.

»He, ti najstarejši, ti grbasti!« pokliče kurjač, z obrazom v odprtini. Hrup takoj obmolke, vse pojenja kovati, biti. V temnem vratu zaplola luč in prikaže se črn, umazan, vendar simpatičen obrazek. Nemirni, kakor blisk urni pogled, s katerim nas premotre rjave, žametnomehke oči, se zdi, da vprašuje:

»Kaj vendar hočete od nas!«

Med tem ko oči vprašujejo, potisne otroška roka gorečo svečo na stran in luč zariše oster kot preko ramen otroka.

»He, grbec, pokaži gospodom, kako delate!«

Kurjač nas mu je priporočil in izginil. Grbec!

Lahka senca je preletela ljubki in naivni obrazek in mišice so vzdrhtele kakor pod zelo, zelo bolečim udarcem.

»Prosim«, nas povabi grbec, »vendar pazite, da si ne zlomite vratu!«

Splazim se, odet v nepremočljiv plašč, ki mi ga je posodil ljubezni mehanik, skozi odprtino, z nogami naprej, nato z zgornjim telesom. Noge imam stisnjene, obvisi mi v cevi in nahajam se v tesni in ozki soteski. — Dežuje; okoli mene je blato in umazanija. Kaj naj to pomeni? Debeli blatni curki mi padajo v obraz, po rokah in mi lepijo oči, usta, ušesa. Kje sem? Ozrem zre.Vseopvodo somrak. Razločujem tresoče se in plapolajoče plamene in tisoče malih cevi, izza cevi pa me ogledujejo od vseh strani posmehljive in začudene, modre, rjave in si-

ve otroške oči ter umazani obrazki.

To so torej, — kepace?

Mali, slabotni, nežni izgledajo, napol nagi; na svojih mestih pa z na dolgih žicah pritrdjenimi, gorečimi ter poskakujočimi svečami se zde še neznatnejši; odložili so kladevca, prestali z delom in me ogledujejo tako začudeno, kakor orjaka, padlega z neba. Z enakimi očmi me ogleduje grbasti, ki se je postavil poleg mene. S čim naj začnem?

»Zakaj je tu tako vlažno? Od kod so te kaplje, ta voda, ta umazanija?« vprašam.

»To pride odtod«, mi pojasnuje najstarejši z nasmehom ker se kotel »poti«. Tako se vedno godi, kadar pristane praznik in se izpusti para. Odtod vlaga. No, kaj pa imate? Zakaj ste prestali z delom? Skoro se prične eksamen; koliko pa imate gotovega? Hitro, hi-tro!« podi najstarejši kepace.

Svalki so se razkropili kakor živo srebro. Švigajo z golimi petami in bodlji sem ter tja, zaterkljajo se med odprtiniami nizdol in oglašujoče kovanje kladev, v stanu napraviti bika nervoznega, se je pričelo z nova.

»Kakšen eksamen pa je to« sem vprašal?

»Čim smo gotovi s snajženjem kotla, prilaze k nam mehanik. Sam preišče in pregleda, če je vse osnaženo in v redu. Ako zapazi kje še kaj usedline, jo moramo odstraniti.«

»In kje se vidi ta usedlina?«

»Tu, povsodi! Na dimnikih, na gorišču, v kurjščih.«

Pokazal je ob goreči sveči in razločil sem spodaj tri kurjšča iz valovitega železa, dalje tri baterije cevi, ki so izhajale po deset in deset iz kurjšča in se vzpenjale kvišku, zagledal končno podolgasto, s precej debelo, zrahljano, rdečkasto plastjo usedline pokrito gorišče.

(Dalje.)

žič. Pesem. — Boris posluša božično povest. Podoba. — F. Palmak: Božična povest. Gledališka igra. — Ptčiče pozimi. Podoba. — Drag. Humek: Majka priroda pripoveduje. Bajka s 4 podobami. — Fr. Rojec: Minka in Anka. Pesem. — Ani: Mačiči. Povest. — Ivo Trošt: Mala nezdoda. Božična povest. — Ida Ogorek: Prebivalstvo naše zemlje. — Pouk in zabava: Rešitev zastavice v podobah. — Kako rastejo nohti. — Zrtev pasje stekline. — Zdravljenje z godbo. — Denar v peči. — Usmilite se ptičič! — Kotiček gospoda Doropoljskega. — Ob sklepu dvanajstega leta.

»Popotnik« ima v 12. števil. to-le vsebino: M. Lichtenwallner: Najnovejša struje v metodi zemljepisnega pouka in stereoskopske slike. Ante Beg: Slovensko šolstvo na Koroškem v preteklem stoletju. — Glose. Pav. Fléré: VII. K zaključku XXXII. Popotnikovega letnika. — Književno poročilo. — Razgled: Časopisni vpogled. — Solske in učiteljske vesti. — Pedagoški paberki. — Srednje in višješolski vestnik. — Razne vesti. — Šolstvo na slovanskem jugu. — Mala poročila.

Planinski koledar za leto 1912, Fr. Kocbek je tudi za tekoče leto izdal in uredil planinski koledar, ki je za vse planince potrebna in priročna knjiga. V knjigi najdemo sledeče sestavke: Zdravljenje boleznih v gorah. — Kaj naj uživa turist? — Vremenska napoved. — Znamenja v sili. — Seznamek reči, hribolazcu potrebnih. — Slov. Plan. društvo. — Seznam planinskih koč. — Seznam vodnikov. — Cenik jestvin v planinskih kočih. — Maksimalna tarifa izvoščkov v Ljubljani. — Vozni red pošt. — Turistika, književnost, umetnost in zemljevidi. — Brzjavni ključ. — Zapisnik za ture. — Seznam slovenskih hotelov in gostilnic. — Koledar, ki se dobiva v vseh knjigarnah, je nov dokaz strokovnosti. — Toplo ga priporočamo vsem prijateljem našega planinstva!

Sokol I. naznanja, da se vrši njegova veselica »Sokolski raj: Pod zlato senco rosnikov« v soboto, 13. t. m. v Mestnem domu. Predpriprave se vrše najmarljiveje. Pevski zbor in orkester Sokola I. se vadita prav pridno, kar obeta, da bodo imeli vsi obiskovalci tega lepega večera veliko zabave. Natančen program priobčimo prihodnjič.

Poskušeni samomor. V petek zvečer so začeli stanovalci železničarskih hiš na Resljevi cesti štiri strele. Ko so privreli trumoma iz hiš, našli so na nekem dvorišču železniškega uslužbenca Škerjanca popolnoma krvavega na tleh; v rokavi je držal samokres. Na glavi težko poškodovanega. Škerjanca so odpeljali z rešilnim vozom v bolnišnico. Škerjanec je znan samomorilski kandidat, ki je že pisal raznim ljubljanskim uredništvom pisma in naznanjal svoje samomorilne namene. Enkrat se je poskušil še v svojem stanovanju obesiti, a so ga še pravočasno rešili. Vzrok njegovih samomorilskih poskusov so vedni prepripi v rodbini, posebno s ženo, s katero se nista mogla razumeti.

Tuji v Ljubljani. 4. prosinca: dr. G. Manojlovič, vseučiliški profesor, Vlad. Arko, trgovec — Zagreb. Viktor Loser, veletržec, Fr. Rozman, trgovec, Josip Kopač, tajnik — Trst. Franjo Znidaršič, c. kr. ravnatelj. — Gorica. Križari, trgovci. — St. Peter. A. Ulm, grajskičar. — Klevčev. Gospa Trappen, ravnateljica soproga — Jesenice. K. Mulley ml. — Vrhnika. M. Bižal, poštar — Stari trg. Iv. Gabrovšek, nadučitelj — Sp. Idrija. — Fr. Miklavčič, posestnik — Sv. Križ. L. Mole, trgovec — Šmarjeta. Dr. Hudelist — Velikovec. Jos. Errath, trgovec — Mokronog. Iv. Lapajne, gostilničar — Idrija. F. Bartol, posestnik — Sodražica. Fr. Pregelj, trgovec — Črni vrh pri Idriji.

Loterija. Dunaj: 54, 78, 7, 14, 32.

Dne 13. januarja zvečer vsi na „Sokolski raj“ Sokola I. v Mestni dom!

Najnovejše vesti, telefonska poročila.

NOVI HRVAŠKI BAN?

Zagreb, 6. jan. Včeraj je podal svojo demisijsko bivši hrvaški ban Aleksander Rakoszy kot predsednik sodne stolice sedmorice. Njegovim naslednikom je imenovan sodni svetnik Posilović. V političnih krogih se zatrjuje, da je podal Rakoszy svojo demisijsko samo zato, ker je že designiran za bodočega hrvaškega bana. Rakoszy je bil po padcu bana Pejačevića in narodne vlade kratak čas hrvaški ban. Kmalu se je pa moral umakniti baronu Rauchu. Rakoszy je padel vsled zahteve Ogrov, ker se je protivil stališču ogrske vlade v raznih notranjih hrvaških vprašanjih. Po drugih poročilih pa se zagotavlja, da bo po odstopu Tomašiča imenovan Rakoszy cesarskim komisarjem z neomejeno absolutistično polnomočjo, da uredi zamotani položaj na Hrvaškem.

ODSTOP DALMATINSKEGA DEŽELNEGA GLAVARJA.

Zadar, 6. jan. Zadnje dni so se razširjale po časopisju vesti, da se namerava dalmatinski deželni glavar, državni poslanec, dvorni svetnik Ivčević radi neuspeha hrvaške narodne stranke, katere član je, umakniti iz političnega življenja. Iz krogov hrvaške narodne stranke se pa ta poročila najodločneje dementirajo. Ivčević bode vodil zasedanje dalmatinskega deželnega zbora, ko bo pa delovanje istega vsled opozicije pravašev zaprečeno, tedaj bo narodna stranka podvzela boj proti stranki — prava na vsi črti.

MIROVNA POGAJANJA.

Rim, 6. jan. V zadnjih dnevih so prišle v javnost vesti, po katerih naj bi bila mirovna po-

gajanja med Italijo in Turčijo v polnem teku. Italijanska vlada izjavlja z ozirom na te vesti: vesile dotedaj še niso predložile italijanski vladi nikakih definitivnih mirovnih predlogov. Pač pa so se vršili med velesilami zaupni dogovori, ki imajo namen doseči način, kako bi se mogla dobiti formula, ki bi ne bila preveč poniževalna za Turčijo, a za obe državi sprejemljiva. Govoriti o kakih mirovnih pogajanjih je pa zasedaj brezpredmetno.

PERZIJSKI KONFLIKT.

Petrograd, 6. jan. Novo proklamirani perzijski šah Mohamed-Ali ima sedaj na razpolago armado, ki šteje 10.000 moč. Število njegovih pristavev se pa vedno množi. Mohamed-Ali pripravlja odločilno akcijo za začetek meseca februarja, ko začne prodirati proti prestolnemu mestu Teheranu.

RAZNO.

VOJAŠKA REVOLTA NA ANGLEŠKEM.

V Langmooru so se uprli vojaki svojim častnikom. Sicer skuša angleška vojaška oblast ta punt zakriti, toda poročila časopisov jasno kažejo, da je bila to revolta v najhujši meri. V Langmooru je vežbališče najboljših vojakov raznih polkov, katere se tam vežba za hribske čete, kot so pri nas Alpinci; med njimi se nahajajo ljudje vseh narodov, čez katere kraljuje angleški kralj. Ker šoti niso dobili v bojičnih praznikih dopusta, so bili tako razburjeni, da so demolirali vojašnico. Med njimi in med vojaki drugih narodnosti je prišlo zato do pravega boja. Klali so se z bajoneti, streljali s puškami in se razmesarjali. Ko so častniki zvedeli, kaj se godi v vojašnici, so prihiteli na kraj teh groznih dogodkov; toda sedaj so prenehali vojaki z bojem in se skupno obrnili proti svojim častnikom, da bi preprečili aretacije. Ko so častniki uvideli, da tu tudi lepa beseda ničesar ne izda, so naskočili upornike; toda vojaki so odbili vse napade. Končno so napravili, kot je bilo v starih časih navada, kompromis. Častnik in vojak sta stopila v sredo kroga, katerega so naredili vojaki, in začel se je dvoboj med njima, takozvani boks. Ko je po daljšem boju bolje izvežbani častnik svojo čepav telesno močnejšega nasprotnika premagal, so se udali vojaki.

Dansko kmetijstvo. Veleposestev ondi ni. Tip kmetije je srednji zemljak, celo na majhnih posestvih so prijazne hiše in dvori s cvetočimi vrtovi in skrbno gospodarsko opravilo. Tu že davno ni več tipa sestavljenega posestva, ki oddeli kmetu od njegove zemlje in povzroči, da se kmetovo delo včasih popolnoma izgubi med parcelami, ležečimi raztreseno; pametna komasacija je dosegla, da kmetova zemlja tvori eno celoto z domom in vrtom. Notranja oprava na gospodarstvih je prijazna; zbirke knjig danskih klasikov ali znanih tujih pisateljev, celo Rembrandtovi in Israellove kopije po stenah niso nič redkega. Izkratka, danski kmet je kulturni človek. V svojem gospodarstvu se Danci najbolj brigajo za živinorejo. Manjši gospodarji prodajo na leto 25 prascev, 4 do 5 krav in telet ter do 40.000 funtov mleka; razven tega prodajajo kuretino, jajca, in kedar je koristno, tudi žito. Ta kmet ima letnega dohodka do 6000 mark, ki ga pridelava večinoma on sam s svojo rodbino. Ako ima posej, jih smatra za praktikante, ki bodo pozneje enakopravni kmeti gospodarji, ne pa za služabnike. Zato ni nič čudnega, da celo kmetje s sto oralov zemlje, dajejo svoje otroke služiti, da delajo, se uče in si prihranijo nekaj gotovine. Večina mladih ljudi, moških in žensk, obiskuje višje ljudske šole na Danskem. Literatura in zgodovina jih ne zanima nič manj, nego najnovejše pridobitve gospodarske tehnike. O gospodarju, čigar dvor je bil podoben malemu gradu, se pripoveduje, da je rekel: »Mi nismo nezaupni, uporabljamo vsak nov stroj, novi način gnojenja, s katerim pomnožimo plodovitost zemlje. Ker je za nas najvažnejši del gospodarstva mlekarstvo, imajo skoraj vse vasi svoja društva, katera prodajajo mleko in tržijo z maslom. Vodijo jih zgolj kmetje, ki so se tega naučili na Danskem. Naše društvo na primer ima 102 člana; ti so prinesli lani 4.600.000 funtov mleka, masla pa smo prodali za 230.000 mark. Tudi druge pridelke dobro vnovčujemo. Navadno pride kupec v vas, toda ker je danski kmet dobro informiran o cenah in je dober trgovec, jih ne oslepari. Žid na Danskem ne izhaja.« To kmečko ljudstvo prešinja globoka vernost; ta pa ni noben praznovrni bigotizem, marveč je celo skozinskozi prežeta s socialnimi težnjami. Tu verstvo ni več narkotikum razredne nadvlade, ampak približanje k tisti, vedno bolj človeški in racionalistični veri v boga, k socialnemu panteizmu, v katerem vidi Durkheim historični razvoj verstva.

Koliko časa je preteklo, da se je strdila površina zemlje? Odkar je postala geologija (veda o zemlji) znanstvena stroka, se pečajo geologi z vprašanjem, kako dolgo so trajale posamezne dobe zemeljskega razvoja. Jasno je bilo takoj od začetka vsem pravim učenjakom, da na ta vprašanja ni mogoče natančno odgovoriti, samo napolnzanstveniki so si upali določiti starost zemeljske skorje na stoletja natančno. Karl Lyel, eden izmed prvih geologov, je zastopal mnenje, da so se vse spremembe na zemlji vršile jako počasi. Pozneje so reševali ta problem bolj iz fizične (prirodoslovne) strani in tako so se mnenja strokovnjakov spremenila. Prišli so do rezultata, da je preteklo od časa, ko se je začela še ognjeno-tekoča zemlja strjevati, do današnjih geoloških razmer samo par desetmilijonov let in da je za nastanek zemeljske skorje zadostoval samo kratek del te, proti prejšnjim rezultatom itak kratke dobe. Večina geologov se je potem pridružila temu rezultatu, ki so ga postavili fiziki, in samo nekaj jih je še, kateri so prepričani, da par milijonov let pač ni zadostovalo za to kolsalno spremembo na zemlji.

Širite, kupujte in naročajte „Dan“! Prijavljajte nove naročnike!

Odgovorni urednik Radivoj Korene.

Last in tisk »Učiteljske tiskarne«.

Odprto pismo*)

p. t. gospodu

ANTONU KOBLAR-JU

župniku in dekanu in kons. svetniku

v Kranju.

Ali veš, dragi prijatelj, kako sem izvedel, da si se pridružil »Gorenjcu«? Nihče mi ni povedal. Zasedil pa sem Te v besedah, katere si rabil svoj čas kot prista napredne slovenske stranke v boju zoper »katoliško« stranko, n. pr.: golida, gnojnice, far in enake. Meni se gnusi psovka »far«, menda je še nilem zapisal za javnost, Ti z njo pletiraš in polivaš sedaj naprednjake z gnojnico, kakor si včasih škofo in duhovnike in pristaše »katoliške« stranke. Jaz sem, da je povsem neprimerno, da jemlje duhovnik — mož božji — v roke, ki se dotičejo vsak dan sv. Rešnjega Telesa in drugih verskih svetosti, golido in iz nje izliva na nasprotnike gnojnico. Kaj pravi k temu krščanska morala?

Amor incipit a semet ipso — ljubezen začneja pri sebi — to je znano pravilo in tako ljubezen do sebe imaš Ti v potencirani meji. Izpopolnil pa si se v izobraževališču prisilne delavnice tako, da se Ti je zdelo vredno, sleči »liberalnega« in obleči »hiperklerikalnega« Koblara za ceno zlate sklade kranjskega dekana. Dober tek »vzorni značaj«, dober tek stranki, ki vsprejema take uskoke! Ne zavidam Ti cene cenjenega, ne zavidam Ti dedščine »med živimi« 10.000 K, katerim se je ob tvoji veliki žalosti morala odreči tvoja bisaga. Ali ni to madež v katoliški cerkvi?

Svoj čas si me svaril, naj si ne naročam »Slovenca«. Glej, ljubi prijatelj, kako sem si zapomnil tvoje nauke in se po njih ravnam! Zapomnil sem si pa še nekaj drugih naukov, katere si mi »ljubeznivo« sugeriral in jih tudi polagal na papir. Ako Te veseli, ponovim jih sedaj jaz in dam ponatisniti iz tistih »prepovedanih« časopisov, kamor si pošiljal Ti svoj »protiklerikalni« strup.

Čudno se mi zdi, da imaš Ti tako jezo na duhovnike. Ko si bil »liberalec«, privoščil si si najraje »farje«, ko si se »izpreobrnil« zlati skladi v korist, napadaš zopet duhovnike, v 1. letošnji številki »Gorenjca« si naskočil kar dva župnika ...

Nadejam se, da se bodo znali varovati naši vrli, ponosni in samostojni Gorenjci smradu iz ljubljanskega »Arbeitshausa«.

Pozdravljam Te

ANTON BERCE, pravi župnik sorški.

V Ljubljani, dne 6. januarja 1912.

* Za vsebino tega spisa je uredništvo odgovorno le toliko v kolikor določa zakon.

✠

Globoke žalosti potrpi naznanjamo tu žno vest o smrti naše iskreno ljubljene soprge, matere in tašče, gospe

Elizabete Skopec
vdovljene Severkar
gostilničarke na Brezovici pri Ljubljani

ki je po dolgi in mučni bolezni, prevadena s sv. zakramenti za umirajoče, dne 6. januarja t. l. mirno v Gospodu zaspa.

Truplo predrage rajnice se bo piepeljalo v ponedeljek, dne 8. januarja ob 8. zjutraj iz deželne bolnišnice ljubljanske na pokopališče na Brezovici.

Sv. maše zadušnice se bodo brale v župni cerkvi na Brezovici.

Blago rajnico priporočamo v blag spomin in molitev.

Brezovica, 6. januarja 1912.

Anton Skopec Fran Severkar
soprog. sin.

Helena Kušar roj. Severkar, Fani Nessman roj. Severkar, Amalija Prevanja roj. Severkar, hčere.

Zaradi inventure prodaja
Angleško skladišče oblek
Ljubljana, Mestni trg št. 5
vso izgotovljeno obleko za gospode in dečke
ter konfekcijo za dame in deklice pod globoko reducirano ceno.
O. Bernatovič.

Mali oglasi.

Beseda 5 vinarjev. Najmanjši znesek 50 vinarjev. Plamenim vprašanjem je priložiti znamko 20 vinarjev. — Pri malih oglasih ni nič popusta in se plačujejo vnaprej; zunanji inserenti v znakub. Zaključek malih oglasov ob 6. uri zvečer.

Hišnica išče službo za takoj. Naslov pove »Prva anončna pisarna«.

Mesečna soba s posebnim vhomom se takoj odda. Strelška ulica št. 20, II. nadstropje.

Pohišstvo za žene in neveste prodaja po jako ugodnih cenah Simon Praprotnik, Jenkova ulica št. 7., Ljubljana.

Dobro izurjena

kuharica

se sprejme takoj v tukajšnje kavarno. Kje, pove »Prva anončna pisarna«.

O. Bračko

v Ljubljani, na Dunajski cesti št. 12

priporoča prave fine francoske

parfume, bogato zalogo rokavic

in vse v to stroko spadajoče predmete v najljubši kakovosti. Vnajna naročila točno in solidno.

FR. P. ZAJEC

optični zavod

Ljubljana Stari trg 9 Ljubljana

Dalnogleda, toplemere, in zrakomere vseh vrst.

Očala, ščipalniki natančno po zdravniškem receptu.

Cenike pošiljam na zahtevo zastoj in poštne prosto.

Kavarna Leon
Celo noč odprto
Stari trg št. 30

Dve prodajalni

na prometnem kraju Gorenjskega, ena z vso opravo, pripravna za trgovino, druga za kako drugo obrt, z dvema skladišči ter enim stanovanjem, se takoj pod jako ugodnimi pogoji oddaste, eventuelno se tudi prodaja

enonadstropna hiša.

Natančneje v »Prvi anončni pisarni«, Frančiškanska ulica 8.

Upravništvo „Dneva“

sprejme takoj več spretnih

akviziterjev.

Plača, oziroma provizija po dogovoru. Ponudbe na »Prvo anončno pisarno«.

Kavarna „Central“

Sv. Petra nasip št. 37.

Danes in vsak dan

KONCERT

damskega in moškega zbora „Javor“ iz Zagreba.

Začetek ob 9. uri. Vstop prost.

Za obilen obisk se priporoča

ŠT. MIHOLIČ.

je celo noč odprta!

Naročajte „DAN“

JULIJA ŠTOR — Ljubljana —
Prešernova ulica šte. 5.
največja zaloga moških, damskih in otroških čevljev, čevljev za lawn-tennis in pristnih goisserskih gorskih čevljev.
Elegantna in jako skrbna izvršitev po vseh cenah.

Velika zaloga
pobištva in tapetniškega blaga
FR. KAPUS
Marije Terezije cesta 11. (Kolizej.)
Velika izbira vsakovrstnega pobištva za spalne, jedilne in gospodarske sobe. Divane, otmene, žimnice, modroce iz morske trave, zmednice na peresih, podobe, zrcala, otročje vozičke ter kuhinjsko pohištvo.
Sprejema se tudi oprema hotelov.
Zmerne cene. Izdelki solidni.

Ivan Jax in sin
v Ljubljani, Dunajska c. 17
priporočajo svojo bogato zalogo
voznih koles.
Šivalni stroji za rodbino in obrt
Brezplačni kurzi za vezenje v hiši.
Pisalni stroji „ADLER“.

Štampilje
vseh vrst za urade, društva, trgovce itd.
Anton Černe
graver in izdelovatelj kavčukovih štampilj.
Ljubljana, Stari trg št. 20.
Ceniki franko.

Specialna trgovina finih ročnih del
Toni Jager
V Ljubljani, Židovska ulica šte. 5.
Predtiskarija
Tamburiranje
Montiranje
Plisiranje
Iako zanimiv, zabaven in poučen list s slikami je
„Ilustrovani tednik“
ki izhaja vsak petek ter stane četertletno K 1.80.
Zahtevajte ga povsod! Naročite ga in inserirajte v njem!
Naslov: Ilustrovani Tednik, Ljubljana.
Spominjajte se prekoristne družbe sv. Cirila in Metoda.

„DAN“ se prodaja po vseh tobakarnah po 6 vin.

Najbolj varno naložen denar!
Največja slovenska hranilnica!
Denarnega prometa do 31. dec. 1910 nad 564 milijonov K.
Rezervni sklad nad 1.200.000 kron.
Mestna hranilnica ljubljanska
v Ljubljani, v lastni hiši, Prešernova ulica šte. 3.
sprejema vloge vsak dan in jih obrestuje po 4 1/2 %, brez odbitka. Nevzdignjene obresti pripisuje vsakega pol leta h kapitalu. Sprejema vložne knjižice drugih denarnih zavodov kot gotov denar. Denar in knjižice se lahko pošiljajo po pošti.
Za varnost naloženega denarja jamči zraven rezervnega sklada še mestna občina ljubljanska z vsem premoženjem in z vso davčno močjo. Izguba vložnega denarja je nemogoča, ker je po pravilih te hranilnice, potrjenih po c. kr. deželni vladi izključena vsaka spekulacija z vloženim denarjem.
Za varčevanje ima vpeljane lične domače hranilnike, v podpiranje slovenskih trgovcev in obrtnikov pa
Kreditno društvo.
Posoja na zenišča po 5 % in proti poplačevanju dolga po najmanj 1/4 %. Dolžnik pa more svoj dolg poplačati tudi poprej, ako hoče. Posoja se tudi na menice in vrednostne papirje.

Učiteljska tiskarna v Ljubljani ima v zalogi in priporoča sledeče:

Jan Legova knjižnica: Rape: Dane. Cena 1 K. Slapšak: Turki pri Sv. Tilnu, Ilustrovana knjiga. Cena 1.20 K.	M. Gregorič: Otroški oder, gled. igre za mladino. 1.50 K.	Štupar: O prvinah in spojinah, Ilustrov. Cena 1.50 K.	Brunet: Telovadba. Cena 4 K.	Mešček: Beleške iz fizike in kemije. Cena 40 vin.	
Marolt: Zgodovinske učne slike. Cena 2 K.	Vizitke	Kaj izide zopet ?	Kuverte s firmo	Kaj izide zopet ?	Trgovske račune
Knjižnica Učiteljskega konvikta: Jučka Mišnjakovega zbrani spisi I, II. in III. zvezek. Cena à 1.50 K. — Rape: Mladina. Cena 1.50 K. — Gangl: Zbrani spisi. I. zvezek. Cena 1.50 K.		Adamič: Slava Cesarju! Spevoigra za mladino. Cena 4 K. — Besedilo V. Adamičevi spevoigri. Cena 10 vin.		Žirovnikove narodne pesmi. I. in II. zvezek. Cena à 20 vin.	
Bretl: Kako si ohranimo zobe. Cena 20 vin.	Vse predpisane in potrebne šolske tiskovine.	Razni napisi na lepenkah za šole.	Novo! Popravljalna znamenja na tabelah.	Tabela o pravilnem mešanju umetnih gnojil.	Vse tiskovine za knjižnice.
Uradne tiskovine za županstva.	Vse najnovejše tiskovine za obrtno - nadaljevalne šole.	Stereotipija	Litografija	Muzikalije	Založba knjig

V „Učiteljski tiskarni“ se tiskajo: Slovenski Branik, Dan, Učiteljski Tovariš, Slovenski Ilustrovani Tednik, Rudar, Domače ognjišče, Zvonček, Popotnik, Naša Bodočnost, Gasilec, Zarja, Tobačni delavec.